

19. *100 років української літератури за 100 хвилин* // litcentr.in.ua [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://litcentr.in.ua/news/2016-06-08-4395>.
20. *Bartleby & Company* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bartleby.com.ua>.
21. «*Litera-tur*» : Літературна платформа [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://litera-tur.blogspot.com>.
22. *Prosto* критик [Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://www.facebook.com/groups/278463655688183>.

Pobidash I. L. literary platform, open spaces, schools, courses in Ukraine as a means of communication.

The article is about the literary and cultural events, courses, lectures, schools etc., as socio-communication factor in creating a positive attitude to books, reading tastes formation, information about the publishing process in Ukraine. Reviewed by quantitative and qualitative indicators this measures. Analyzed promotion such activities on the internet.

Keywords: literature courses, literary schools, lectures, book.

УДК 007:304:659.3

Поберезьська Г. Г.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри видавничої справи та редагування Видавничо-поліграфічного інституту Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

**МЕДІАОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ
МЕДИЧНИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ**

У статті розглянуто медіаосвітні можливості вітчизняної медичної періодичної літератури, проаналізовано асортимент українських медичних видань журнального й газетного типу за тематичним принципом станом на 2016 рік.

Ключові слова: медичне періодичне видання, медіаосвіта, медіаграмотність, медіакомпетентність, медіаосвітній потенціал.

Інтенсивність проникнення медіа в усі галузі суспільства, насиченість інформаційними продуктами та активне зацікавлення ними ставить проблему об'єктивності, точності, актуальності інформації для читачів і розвитку їхньої медіакомпетентності. Поширення соціально важливої інформації у державному секторі галузі охорони здоров'я, з одного боку, покладає велику відповідальність на ЗМІ за якість видань медичної тематики, з іншого — потребує розвитку у читачів умінь аналізувати, оцінювати, використовувати та передавати повідомлення в різноманітних формах.

Вивчення медіаосвітніх можливостей періодичних видань медичної тематики поглиблює та уточнює теорію медіаосвіти, дає практичний матеріал для теоретичних узагальнень. Матеріалами дослідження стали номери вітчизняних медичних газет і журналів.

Аналіз попередніх досліджень. Історіографія питання була окреслена у численних наукових розвідках вітчизняних та зарубіжних учених: І. В. Жилавської, І. О. Зимньої, Н. Б. Кирилова, Дж. Лакоффа, Л. Мастермана, Г. В. Оникович, Б. В. Потятинника, І. А. Фатєєвої, О. В. Федорова, І. М. Чемерис, І. М. Шарикова та багатьох інших.

Питанню функціонування медичної літератури у соціальних комунікаціях присвячено дослідження В. М. Гончара, І. Ібрагімова, А. А. Крючина, М. С. Морозової, Н. В. Солоніна, Ю. Т. Шарабчієва тощо.

Мета статті — визначення медіаосвітніх можливостей газетних і журнальних медичних періодичних видань в Україні станом на 2016 рік.

Результати дослідження. Поширення актуальної інформації у суспільстві про новітні досягнення медицини, досвід розвитку галузі охорони здоров'я, а також обмін професійним досвідом залежать від функціонування мережі періодичних видань медичної тематики. За ознакою «читацька аудиторія» усі медичні видання поділяються на популярні видання для нефаківців і спеціалізовані наукові для фахівців.

Прагнення вчених обмінюватися науковою інформацією викликали появу наукових медичних періодичних видань для фахівців галузі. Популярні видання медичної тематики для нефаківців покликані інформувати масового читача про новації в галузі практичної охорони здоров'я, сучасний розвиток медичної науки. Залежно від категорії читачів, на яких орієнтоване видання, залежить його естетичне, змістове та мовностилістичне оформлення.

Перелік вітчизняної медичної періодики міститься у Каталозі періодичних видань України (2016 рік) [2]. Усього станом на перше півріччя 2016 року в Україні видається 136 періодичних видань, присвячених медицині та різним її галузям.

Проаналізувавши вітчизняні періодичні видання за читацькою аудиторією, ми дійшли висновку, що значна кількість видань (51 з 136) є популярними, нефаховими. Це переважно щотижневі газетні видання, що видаються українською та російською мовами, невеликі за обсягом. У них розміщена інформація про хвороби людини, методи профілактики й лікування, загальні поради щодо дотримання здорового способу життя, а також рекомендації з народної медицини (наприклад, «Добре здоров'я», «Добрий лікар», «Домашній доктор — цілитель», «Здоров'я і довголіття», «Здоров'я без ліків», «Зелена планета Земної», «Здоров'я України» (видається за окремими галузями), «Довгожитель», «Народний цілитель», «Фіто-скарбниця», «Бабушка. Рецепты по целительству», «Бабушка. Собрание читательских писем» «В домашнем кругу. Здоровье», «Дедушка», «Домашняя энциклопедия здоровья», «Здоровый образ жизни в Украине», «Айболит. Письма», «Журнал по целительству», «Целитель», «Целитель: исцеление без лекарств», «Исцеление Божим даром», «Целебный образ жизни» та інші).

Мета газети «Добре здоров'я» — донесення до читачів фахових, корисних порад від авторитетних, досвідчених лікарів у різних галузях здоров'я, рекомендацій щодо здорового способу життя. Про тематичне розмаїття свідчать постійні рубрики: «Поради психолога», «Дім і сім'я», «Він і вона», «Батьки і діти». Порушуються питання шлюбу й сім'ї, гігієни, фізичного, психічного та статевого виховання, організації праці та відпочинку, раціону й режиму харчування, спорту та загартування організму. У газеті друкуються листи читачів, які діляться практичним досвідом як здорового способу життя, так і лікування різних хвороб, зокрема і народними методами.

На сторінках газет «Добрий лікар», «Добре здоров'я» розміщують поради та рецепти від людей, які змогли перебороти свої хвороби всупереч переконанням офіційної медицини. Водночас подано рекомендації найавторитетніших лікарів, народних цілительів.

У газеті «Здоров'я і довголіття» публікується інформація для широкого кола читачів: нові методики лікування, поради фахівців нетрадиційної медицини, оригінальні рецепти збереження здоров'я, індивідуальні консультації для читачів.

Авторське видання цілительки Наталі Земної (Зубицької) «Зелена планета Земної» розкриває секрети народної медицини та досвід Земної у справі траволікування.

Газета «Народний цілитель» публікує інформацію щодо профілактики хвороб та їхнє лікування, подає унікальні рецепти та актуальні інтерв'ю.

Аналізуючи медіаосвітній потенціал згаданих вище видань, звернемося до визначення поняття «медіаосвіта» одного з найавторитетніших учених цієї галузі О. В. Федорова: «Медіаосвіта — це процес розвитку особистості за допомогою засобів масової комунікації (медіа) з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу й оцінки медіатекстів, навчання різних форм самовираження за допомогою медіатехніки» [6, с. 26]. Медіаосвіта є частиною основних прав кожного громадянина будь-якої країни світу на свободу самовираження та права на інформацію та є інструментом підтримки демократії [6, с. 27].

Отже, медіаосвітні можливості публікацій у нефахових періодичних виданнях із медицини вбачаємо у можливості: ознайомлення читачів із порадами щодо дотримання здорового способу життя, традиційного лікування різних хвороб та нових методів лікування; критичного осмислення та збагачення їх знань із нетрадиційної медицини. Актуальну інформацію читачі отримують зі статей, інтерв'ю, консультацій — відповіді на запитання читачів до редакції.

Масовий читач із широким кругозором і відповідальним ставленням до свого здоров'я вносить подібні видання у сферу своїх зацікавлень, оскільки до цього його підштовхує саме життя (зі стресами, перевантаженнями і як наслідок — хворобами). Бажання зрозуміти свій фізичний стан, більше дізнатися про хвороби, способи їх лікування та профілактики, знайти ресурси для протистояння хворобі вимагає від особистості умінь орієнтуватися у потоках інформації, аналізувати її, відсіювати непотрібну, створювати власні друковані та електронні медіатексти (лист до редакції з питанням, стаття — розповідь про свою історію лікування та одужання), розвивати комунікативні здібності.

Медіакомпетентний читач повинен уміти критично мислити, інтерпретувати, аналізувати й оцінювати медіатекст. Іноді у публікаціях популярних медичних видань трапляються неточності у трактуванні

певних проблем, окремі гіпотези можуть подаватися як встановлені факти. У виданнях можуть міститися рекомендації щодо застосування нових ефективних засобів лікування, які насправді можуть призначати лише лікарі. Абсолютна довіра до такої інформації часто призводить до самодіагностики та самолікування. Отже, інформація може бути корисною, а може призвести до негативних наслідків — зашкодити здоров'ю людини. Так само згубним може бути лікування особи за прочитаними нею джерелами, але без лікарської консультації або супроводу [3]. Відповідальність за об'єктивність, точність, перевіреність інформації несе редакція видання. Тому важливо розвивати згадані вище базові уміння, що становлять основу медіаграмотності людини.

Другу групу періодичних видань за читацькою аудиторією становлять видання для фахівців — учених, медиків різних спеціалізацій, середнього та молодшого медичного персоналу тощо. Призначення таких видань — розкрити особливості розвитку наукової думки та набутого практичного досвіду в певній галузі.

Ці видання на вітчизняному ринку медичної періодики представлені досить широко (85 назв) і розкривають різні тематичні напрями. Українська медична періодика представлена групами науково-теоретичних і науково-практичних видань.

До науково-теоретичних видань можна віднести, наприклад, «Вісник фармації», у якому публікуються статті щодо результатів експериментальних фармакологічних досліджень; журнал «Ліки», в якому висвітлено дискусійні питання фармакології та матеріали про клінічне використання лікарських препаратів; «Вісник ортопедії, травматології та протезування», у якому йдеться про нові підходи до лікування хвороб опорно-рухового апарату тощо.

Науково-практичні журнали з медицини набувають усе більшої популярності серед видавців спеціалізованої преси, адже інформаційні потреби медиків за останнє десятиліття істотно змінилися. Нині будь-яку інформацію з медицини легко знайти у мережі Інтернет, а тому більшу цінність і попит серед читачів мають практичні вказівки і рекомендації, обмін досвідом між фахівцями-практиками. Тому на науково-практичні журнали припадає 75 % усіх фахових журналів із медицини. Прикладами вітчизняних науково-практичних журналів можуть послугувати такі видання: «Фармацевт-практик», у якому публікуються прайс-листи з інформацією про препарати, аналітичні огляди

з питань фармації тощо; «Управління закладом охорони здоров'я» — журнал для головних лікарів, у якому публікується огляд нормативних документів, необхідних у роботі головного лікаря, консультації експертів із управлінських питань, статті фахівців-практиків щодо впровадження у конкретних закладах охорони здоров'я лікувальних технологій тощо.

Тематика вітчизняної медичної періодики для читачів-фахівців є різноманітною:

1) видання загальномедичної тематики;

2) видання, що відповідають медичним спеціалізаціям (з педіатрії, акушерства та гінекології; фармації (для працівників аптек); про хвороби опорно-рухового апарату; органів дихання; інфекційні хвороби та імунологію; з фізіотерапії і курортології; зі стоматології; дерматології і венерології; педіатрії; біології; ендокринології; онкології; отоларингології; неврології; гематології і трансфузіології; хірургії; кардіології; радіології; ревматології; урології; терапевтичні видання);

3) видання, орієнтовані на працівників відповідно до їх статусно-компетентної ролі в медичному закладі (з організації та управління охороною здоров'я, для старшого та молодшого медичного персоналу).

Щодо кількісного співвідношення між наведеними тематичними напрямками, то лідерами є загальномедичні видання (13 назв), видання з фармації (10 назв) та видання із стоматології (7 назв).

Водночас є чимало тематичних напрямів, які представлені лише поодинокими виданнями. Зокрема, це видання з медицини праці, морфології, екстремальної медицини, ревматології, радіології тощо. Незаповненість цих тематичних ніш пояснюється вузькістю тематики та обмеженістю читацької аудиторії. Реальний тираж таких журналів зазвичай становить не більше 200–300 примірників, тому їхнє видання може бути нерентабельним.

На сторінках медичної періодики обговорюються проблеми, пов'язані з реформуванням галузі охорони здоров'я, зокрема впровадженням практики сімейної медицини, медичного обслуговування вимушених переселенців, воїнів АТО тощо. До діалогу залучається вся професійна спільнота медиків.

Окрему підгрупу фахових видань становлять видання з менеджменту в медицині. Читацькою аудиторією таких видань є управлінці

в галузі охорони здоров'я: працівники управлінь охорони здоров'я, директори медичних закладів, головні лікарі, їхні заступники, головні медичні сестри та інші. За матеріальною конструкцією всі медичні видання для фахівців є журналами.

Фахові журнали з менеджменту в медицині призначені для управлінського персоналу, мають переважно інструктивно-директивний характер, тому їх медіаосвітній потенціал обмежений. Авторами є керівники та спеціалісти структурних підрозділів Міністерства охорони здоров'я України, інших установ і відомств у його підпорядкуванні, Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства юстиції України. Читацька аудиторія — старший і середній медичний персонал. Їхня комунікація, здебільшого низхідна, має на меті рекомендувати (а читачів — виконувати) алгоритми дій у службових ситуаціях згідно з чинним українським законодавством і нормативно-правовими актами.

Призначення фахових журналів із менеджменту в медицині полягає в:

1) інформуванні управлінського персоналу медичних закладів стосовно сучасного стану розвитку певної медичної галузі, висвітленні фактів медичного спрямування;

2) ознайомленні читацької аудиторії з різними аспектами менеджменту у медицині, зокрема, ефективним управлінням персоналом, роботою з кадрами, підвищенням кваліфікації працівників закладів охорони здоров'я;

3) обміні досвідом, ознайомленні з новою інформацією (зі звітів про проведення семінарів, конференцій) для підвищення кваліфікації, постійного самовдосконалення та саморозвитку фахівців.

Відповідно розроблено рубрики друкованих видань, частина з яких є сталими, частина — змінними. У журналі «Довідник головної медичної сестри» публікуються нормативно-правові акти Міністерства охорони здоров'я України з коментарями до них, статті щодо сфери відповідальності головної медичної сестри, планування її роботи, організації робочого місця, організації та контролю обігу лікарських засобів, виробів медичного призначення.

Журнал «Головний лікар» як всеукраїнське спеціалізоване оперативно-аналітичне видання для керівників закладів охорони здоров'я усіх рівнів містить аналітичну інформацію та допомагає у розв'язанні професійних питань. У рубриках представлено законодавчі та нормативні

документи у галузі охорони здоров'я і фінансово-господарської діяльності; новини медицини в Україні та світі; практичні публікації з маркетингу, медичного страхування, психології управління, економіки, якості медичної допомоги. Часто подається статистична інформація стосовно стану здоров'я українського населення, що становить інтерес для широкого кола медичних працівників. У рубриках викладено корисну інформацію про медичні заклади регіонів України, провідні клініки країни; трудові відносини, бухгалтерський облік і звітність. Крім того, тут містяться рекомендації фахівців щодо проблемних моментів професійних відносин, питань психології та лідерства.

Журнал «Головна медична сестра» — всеукраїнський спеціалізований інформаційний журнал для керівників середнього медичного персоналу. Журнал містить інформацію про організацію діяльності середнього медичного персоналу в лікувально-діагностичному процесі. У ньому висвітлено нормативно-правові акти, методичні матеріали й консультації провідних фахівців медсестринської справи. У рубриках журналу представлено новини, оперативну інформацію; відбувається обмін досвідом роботи.

У журналі «Практика управління медичним закладом» розміщено рубрики: правові аспекти діяльності закладу; бухгалтерський облік та оподаткування; локальні документи; новини охорони здоров'я; консультації експертів у галузі права, економіки, фінансів; новини галузі з регіонів; відповіді на запитання; коментарі до нормативно-правових актів від розробників.

Щомісяця на сторінках журналу «Управління закладом охорони здоров'я» публікуються нормативно-правові акти Міністерства охорони здоров'я України із коментарями до них, висвітлюються питання щодо ліцензування й акредитації, перевірок, обігу лікарських засобів, стратегічного планування та бізнес-планування; подаються посадові інструкції, локальні документи, облік і медстатистика; оплата праці, правові аспекти медичної практики; нові медтехнології та медобладнання; провідні експерти України відповідають на запитання читачів у рубриці «запитання — відповідь».

Проаналізовані видання мають схожі назви рубрик та їх змістове наповнення. Зокрема, основними є такі рубрики: «нормативна база» — огляд нових нормативно-правових актів, що регламентують діяльність лікувальних закладів; «новини медицини» — опис важливих подій

у медичній галузі, «посадові інструкції» — наведення зразків посадових інструкцій медичного персоналу», «менеджмент» — висвітлення порад щодо управління персоналом тощо.

Медіаосвітній потенціал таких видань полягає у тому, що на їхніх сторінках фіксують усі важливі події галузі в країні, світі (семінари, конференції, новини), представляють різні думки колег із професійних питань, знайомлять із авторитетними, відомими фахівцями галузі, тим самим розширюючи світогляд читачів, дають можливість критично оцінювати та відбирати нову актуальну інформацію.

Мережеві варіанти згаданих вище друкованих видань розширюють медіаосвітні можливості медичної періодики, дозволяють знайомитися з її змістом не тільки читачам-фахівцям, а й широкій аудиторії — нефаківцям, які цікавляться різноманітною медичною тематикою. Медіаосвітні можливості електронних версій друкованих медичних видань спрямовано на популяризацію наукових знань серед широкої громадськості, сприяння демократизації наукових знань.

Висновки. Медіаосвіта є важливою галуззю знань та пов'язана з багатьма структурами демократичного суспільства. У сучасному інформаційному суспільстві медичні періодичні видання виконують такі медіаосвітні функції:

1) є важливим джерелом санітарно-гігієнічного виховання, розширення кругозору нефаківців галузі, забезпечення їх соціально важливою інформацією для збереження і зміцнення власного здоров'я;

2) підвищення кваліфікації, постійного самовдосконалення та саморозвитку фахівців та у цілому інформаційного забезпечення галузі.

Представлення друкованих версій медичних видань в електронній формі сприяє поширенню наукових знань, практичного досвіду, вихованню суспільства.

Контент-аналіз видань свідчить, що асортимент медичної періодики — широкий і містить 136 видань (85 із них — спеціалізовані). З огляду на тематику та змістове наповнення медичних видань, можна зробити висновок, що галузь охорони здоров'я майже у повному обсязі забезпечена періодикою. Це свідчить про популярність і затребуваність цієї видавничої продукції серед читацької аудиторії.

Література:

1. *Ибрагимова И.* Электронные медицинские ресурсы в Интернете / И. Ибрагимова // Международный журнал медицинской практики. — 2005. — № 2. — С. 76–80.
2. *Каталог періодичних видань на 1-ше півріччя 2016 року* [Електронний ресурс] — Режим доступу : /http://poshta.kiev.ua/files/katalog_39.pdf (10.10.2016).
3. *Популярна медична енциклопедія* [Електронний ресурс] / За ред. акад. Петровського Б. В. — Москва : Радянська енциклопедія, 1979. — Режим доступу: <http://bibliograph.com.ua/624-7/index.htm> (10.10.2016).
4. *Морозова М. С.* Медицинская литература в системе научных коммуникаций: проблемы издания и распространения: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 05.25.03 / Морозова Мария Станиславовна ; Б-ка РАН. — Санкт-Петербург, 2004. — 22 с.
5. *Федоров А. В.* Медиаобразование: история, теория и методика / А. В. Федоров. — Ростов: Изд-во ЦВВР, 2001. — 708 с.
6. *Федоров А. В.* Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности / А. В. Федоров. — Таганрог: Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2010. — 64 с.
7. *Шарабчиев Ю. Т.* Количество и качество публикуемых результатов научных исследований в медицине / Ю. Т. Шарабчиев // Медицинские новости. — 2003. — № 12. — С. 18–20.
8. *Шарииков А. В.* Медиаобразование: мировой и отечественный опыт / А. В. Шарииков. — Москва : Изд-во Академии педагогических наук, 1990. — 66 с.

Poberezska G. G. Media-potential medical periodicals.

The article considered the media education scope medical periodicals, analyzes the assortment of Ukrainian medichnih, vidani magazine and newspaper type for tematyczny principle, citacka adresou mill for 2016 year.

Keywords: medical periodicals, media education, media literacy, media competence, media education potential.